

Puhtaat vedet Pirkanmaan voimavarana

Esiselvitys vesistöjen kestävän käytön yhteistyöstä ja elinkeinollisesta kehittämisestä

Matti Pollari
Ekokumppanit Oy
30.4.2013

Sisälllys

1. Taustaa	3
2. Tavoite.....	3
3. Toteutus ja aikataulu.....	4
4. Taustamateriaali	4
Suomen matkailustrategia 2020.....	4
Pirkanmaan maakuntaohjelma 2011-2014	4
Pirkanmaan elämystalouden strategia 2010-2012 ja 2013-2015	5
Pirkanmaan matkailustrategia 2007-2013	5
Selvitys Pirkanmaan vesistömatkailun edellytyksistä.....	5
Oulujärven vesistömatkailun kehittämistarpeet –tutkimus – Yrittäjien näkökulma.....	6
Veneilijöiden säännöstelyn vaikutustutkimus 2012.....	6
5. Vesistöjen elinkeinollinen merkitys	6
6. Toimijoiden näkemyksiä.....	7
Kunnalliset elinkeinotoimijat ja viranomaiset	7
Yritystoimijat.....	8
Oppilaitokset	9
Pirkanmaan Kalatalouskeskus ry	9
Muut yhdistystoimijat ja vapaa-ajan käyttäjät	10
7. Kehitystarpeet ja haasteet	10
8. Potentiaalista toteutukseen	12
Vauhtia kehittämishankkeesta	12
Toteutus.....	13

Tämä esiselvitys toteuttaa Pirkanmaan maakuntaohjelmaa ja se on toteutettu Pirkanmaan Liiton maakunnan kehittämisrahan tuella.

1. Taustaa

Puhtaat vesistöt ovat luonnonarvojen lisäksi merkittävä taloudellinen ja sosiaalinen voimavara. Ne lisäävät alueen vetovoimaisuutta, nostavat tonttien arvoa, houkuttelevat vapaa-ajan asukkaita, tarjoavat paremmat matkailu- ja virkistyskäyttömahdollisuudet ja parantavat viihtyisyyttä. Vesistöjen hyvä tila palvelee oikein hyödynnettynä vahvasti alueen imagoa ja elinkeinojen kehitystä.

Pirkanmaalla on viime vuosikymmeninä tehty paljon onnistunutta työtä vesien hyvän tilan saavuttamiseksi. Alueelta puuttuu kuitenkin laajapohjainen vesien kestävä käytön, suojelulliset näkökohdat ja näiden toimijat aktiiviseen vuoropuheluun yhdistävä yhteistyömalli. Yhteistyön kautta on mahdollista nostaa puhtaat vesistöt etenkin viestinnällisesti voimakkaammin ja yhtenäisemmin esiin alueen merkittävänä voimavaratekijänä.

Keväällä 2012 käynnistettiin Ekokumppanit Oy:n toimesta keskustelu Hämeen Vanajavesikeskuksen mallia soveltavan vesistökeskuksen perustamisesta Pirkanmaalle. Alkuvaiheessa keskusteluissa olivat aktiivisesti mukana Tampereen kaupunki, Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry ja Pirkanmaan ELY-keskus. Kesäkuussa 2012 ELY-keskuksessa pidetyssä palaverissa maakunnan vesistöyhteistyön kehittäminen sai periaatteellisen kannatuksen mutta samalla todettiin, että käynnistystyön pohjaksi on tarpeen tehdä laajempi taustaselvitys Pirkanmaalle soveltuvasta yhteistyömallista. Selvitystyö päätettiin toteuttaa kaksiosaisena. Pirkanmaan Liitto myönsi Ekokumppanit Oy:lle maakunnan kehittämisrahaa Puhtaat vedet Pirkanmaan voimavarana –esiselvitystä varten. Esiselvitys keskittyi vesistöliitännäisten elinkeinotoimijoiden yhteistyömahdollisuuksien ja tarpeiden kartoittamiseen sekä vesistöjen voimavarapotentialin hyödyntämiseen. Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry toteutti rinnakkaisen vesiensuojelutoimijoiden näkemyksiin keskittyneen selvitystyön Pirkanmaan ELY-keskuksen rahoituksella.

2. Tavoite

Esiselvityshankkeen tavoitteena oli kartoittaa pohja ja edellytykset Pirkanmaan vesien kestävä käytön ja suojelun eri toimijoiden nykyistä laajapohjaisemmalle yhteistyölle. Työssä keskityttiin elinkeinotoimijoiden näkökulmaan ja arvioitiin puhtaiden vesistöjen kestävä käytön tarjoamia mahdollisuuksia ja imagopotentialia. Lisäksi haettiin yhteistyökeinoja, joiden kautta eri toimijat voisivat nykyiseen toimintaan nivoutuen hyödyntää vesistöjä entistä paremmin vesiensuojelullisten tavoitteiden ehdoilla.

Yhteistyömahdollisuuksien kartoittamisessa etsittiin keinoja tuottaa lisäarvoa olemassa oleville toimijoille, välttää päällekkäisyydet nykyisen toiminnan kanssa ja löytää resursseja kehitystarpeisiin, joihin erillisillä toimijoilla ei nykytilanteessa ole mahdollisuuksia tarttua. Haastattelujen ja pohjatietojen perusteella arvioitiin vaihtoehtoja yhteistyön malliksi ja toteuttamiseksi Pirkanmaalla. Onnistuessaan laajapohjainen yhteistyö mahdollistaa entistä paremmin vesistöjen suojelunäkökohdista lähtevän hyödyntämisen alueellisena vetovoima- ja elinvoimaisuustekijänä.

Hanke on tavoitteiltaan Pirkanmaan maakuntaohjelman toimintalinjan 3 mukainen. Se edistää osaltaan alueen vetovoimaisuutta ja kestävien luonnonympäristöjen sekä viihtyisien asuin- ja virkistysalueiden kehittämistä vesistöjen läheisyyttä hyödyntämällä. Vesistöjen hyvän tilan turvaaminen ja potentiaalinen valjastaminen ekologisesti kestävällä tavalla on tärkeä osa-alue tavoiteltaessa Pirkanmaalle maan halutuimman asuin- ja muuttokohteen statusta. Hanke tukee myös Pirkanmaan maakuntakuntasuunnitelman vetovoimaisuustavoitteita sekä monialaisten vuorovaikutusverkkojen muodostamista.

3. Toteutus ja aikataulu

Esiselvitystyön toteutti Ekokumppanit Oy. Toteutusaikatauluna oli 1.10.2012 - 30.4.2013. Hankkeessa selvitettiin tärkeiden sidosryhmien näkemyksiä, tarpeita ja mahdollisuuksia vesistöyhteistyön käynnistämiseksi Pirkanmaalla. Toteutustapana oli nykytila-analyysi toimijoiden haastattelujen, keskustelutapaamisten, verkkokyselyjen ja kommentoinnin avulla.

Vesistöihin suorasti ja epäsuorasti linkittyvä toimijakenttä on hyvin laaja. Selvitykseen käytettävissä olevat resurssit olivat varsin rajalliset, joten myös aihealueen ja kohderyhmän mahdollisimman tarkka rajaaminen oli tarpeen. Tästä johtuen selvitys keskittyy suoraan pintavesien hyvästä tilasta hyötyvien yrittäjien ja kunnallisten elinkeinotahojen näkemysten kartoittamiseen. Käytännössä tämä tarkoitti elinkeinopuolella matkailuliitännäisiä toimijoita. Lisäksi painotettiin toimijoita yhteen kokoavia organisaatioita. Välillisesti hyötyvät elinkeinotoimijat jätettiin selvityksen ulkopuolelle, koska kenttä on hyvin laaja. Matkailutoiminta vahvistaa samalla siihen liitännäistä elinkeinotoimintaa ja tuottaa samalla kuitenkin palveluja, jotka hyödyttävät myös paikallisia asukkaita ja lisäävät alueen kiinnostavuutta ja vetovoimaa.

Virkistys- ja vapaa-ajan käyttäjät on myös tärkeä ryhmä mutta selvitys painotti elinkeinonäkökulmaa ja tästä syystä vapaa-ajan toimijat käsiteltiin vain suppeasti. Myös vesiensuojelutoimijat jätettiin pääsääntöisesti tässä selvityksessä haastateltavien ulkopuolelle, sillä Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys teki rinnakkaisen selvityksen näiden toimijoiden yhteistyön tiivistämisestä.

Esiselvityshankkeen aikana Ekokumppanit Oy kävi aktiivista vuoropuhelua ja tiedonvaihtoa Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys ry:n kanssa kestävän käytön näkökulmien linkittämisiksi vesiensuojeluun ja sen toimijoihin. Satu Heinon laatimaa selvitystä Pirkanmaan vesialan toimijoista ja yhteistyön tehostamisen muodoista hyödynnettiin taustamateriaalina tässä raportissa.

4. Taustamateriaali

Suomen matkailustrategia 2020

Kauppa- ja teollisuusministeriön laatimassa Suomen matkailustrategiassa todetaan, että matkailu on työvoimavaltainen ja pk-yrityksiin painottuva ala. Se työllistää paljon nuoria ja sillä on vahvat välilliset kerrannaisvaikutukset alueen talouteen.

Yhdeksi merkittävimmistä matkailualan trendeistä nimitään ympäristötietoisuuden lisääntyminen. Tämä on huomioitava entistä paremmin matkailutoiminnan kehittämisessä ja markkinoinnissa. Puhdas ja koskematon luonto ovat Suomen perinteisiä valtteja, joiden säilyminen on varmistettava jatkossakin. Kestävän kehityksen huomioiminen matkailun liiketoiminnassa ja palvelutarjonnassa todetaan strategiassa tärkeäksi kehityskohteeksi mutta vastuu muutoksesta sysätään pitkälti kuluttajille. Kysyntä toki vaikuttaa tarjontaan, mutta vastaavalla tavalla tarjonta luo ja muokkaa kysyntää. Matkailupalveluiden tuottajat voivat ottaa myös aktiivisen roolin etsimällä uudenlaisia kestävästä kulutuksesta edistäviä ja luonnon arvoja kunnioittavia tuotteita.

Pirkanmaan maakuntaohjelma 2011-2014

Pirkanmaan maakuntaohjelmassa tavoitetasoksi asetetaan, että maakunta on maan halutuimien asuin- ja muuttokohde. Asumisviihtyvyyden kannalta ominaisiksi valteiksi todetaan vesistöjen läheisyys ja pikkukaupunkimaisuus. Keinoina listataan mm. Pirkanmaan arvokkaiden luonnonympäristöjen ja kohteiden jalostaminen ja kestävä hyödyntäminen. Vesistöreitien sekä luonto- ja hyvinvointimatkailukohteiden kehittäminen todetaan tärkeiksi vetovoiman ja viihtyvyyden perustekijöiksi.

Pirkanmaan elämystalouden strategia 2010-2012 ja 2013-2015

Vesistöt linkittyvät vahvasti ja monitahoisesti elämystalouteen. Pirkanmaan Liiton toimeksiannosta laadittua elämystalouden strategiaa 2010-2012 varten tehdyssä sidosryhmäkyselyssä maakunnan yhdeksi tärkeimmistä vahvuuksista todettiin luonto. Mahdollisuuksina taas nähtiin yhteistyön tuoma synergia ja markkinoinnin yhtenäistäminen ja lisääminen sekä luontomatkailu.

Selvityksessä todetaan, että Pirkanmaa ja Tampere urbaanina maaseutuna antavat mahdollisuuden erilaistua kansainvälisen imagomarkkinoinnin kautta. Erityisesti vesistöjen paljous ja vuodenaikojen erilaisuus antavat mahdollisuuden erottua kansainvälisestä tarjonnasta. Luontoerämaan ja urbaanin kaupunkiseudun välinen lyhyt etäisyys ovat vetovoimavaltteja etenkin lyhyitä jaksoja viiptyvien matkailijoiden houkuttelussa. Vesistöissä piilee edelleen runsaasti potentiaalia. Tampere on maamme vilkkain sisävesisatamakaupunki ja sijainti maakuntaa yhdistävien vesistöjen solmupisteessä mahdollistaa toimimisen linkkinä sekä pohjoiseen että etelään.

Elämystalouden strategia 2013-2015 hahmottelee aiemman strategian pohjalta suuntaviivat seuraavalle kolmivuotiskaudelle. Tämän selvityksen teemoihin liittyviksi tavoitteiksi strategiassa nostetaan Tampereen profiloituminen terveysturmatkailun keskuksena erityisesti Venäjän markkinoilla sekä Pirkanmaan ja sen matkailu- ja elämystuotteiden yhteismarkkinointi- ja myynti on organisointi ja resursointi. Tärkeä kohderyhmä ovat well-being-matkailijat, joiden houkutteluun tarvitaan paitsi terveys- ja hoitopalveluja myös virkistysaktiviteetteja. Tässä luonto, vesistöt ja niiden hyvinvointivaikutus ovat myös tärkeässä roolissa. Helsinki ja Lappi todetaan ainoiksi selkeiksi kansainvälisiksi aluebrändeiksi, joiden näkyvyys kuitenkin hyödyttää myös Pirkanmaata. Helsingillä on etulyöntiasema sekä sijaintinsa että kokonsa puolesta. Tampereen kannattaa hyödyntää omia, jo edellisessä strategiassa listattuja vahvuuksiaan.

Pirkanmaan matkailustrategia 2007-2013

Myös Pirkanmaan matkailustrategian SWOT-analyyseissä vesi monipuolisena elementtinä mainitaan yhtenä mahdollisuutena muiden joukossa. Tähän liittyviä kehitystoimia strategiassa ei kuitenkaan nimetä. Kärkituoteyrityksiksi nostetuista vesiin liittyviä ovat lähinnä kylpylät. Tällä hetkellä vesistöjen potentiaali nähdään ehkäpä suurempana kuin strategian laatimisvaiheessa mutta konkreettisia keskitettyjä toimia asiaan tarttumiseen on edelleen tehty varsin vähän.

Selvitys Pirkanmaan vesistömatkailun edellytyksistä

Tiia Luomanen koosti vuonna 2010 Pirkanmaan Liitolle selvityksen vesistömatkailun edellytyksistä Pirkanmaalla. Selvityksessä vahvistetaan maakunnan vesistöjen potentiaali matkailullisena vetonaulana ja arvioidaan palvelutaso monilta osin riittäväksi. Tärkeäksi valtiksi nostetaan keskeinen sijainti, maakuntaa halkovat vesistöt ja Tampereen sekä muiden kaupunkien tarjoamien palvelujen läheisyys.

Selvityksessä todetaan kuitenkin, että vesistöjen matkailulliseen käyttöön panostaminen on tähän saakka jäänyt kunnissa muiden matkailumuotojen jalkoihin. Todennäköiseksi syyksi arvioidaan osaltaan se, että yhtenäiset suuret vesistöt eivät noudata kuntien rajoja. Yhteistyön suoranaiset hyödyt omalle kunnalle voivat olla vaikeita osoittaa, mikä voi madaltaa motivaatiota kehitystyöhön. Rajalliset resurssit panostetaan mielellään ensisijaisesti omalle alueelle.

Tavoitteeksi selvityksessä määriteltiin pohtia sen pohjalta mahdollisia jatkotoimenpiteitä Pirkanmaan vesistömatkailun kehittämiseksi. Kotimaan matkailun lisääntyessä Pirkanmaan kannattaisi pyrkiä vastaamaan kasvavaan kysyntään ja tarttua sen luomiin mahdollisuuksiin mahdollisimman ripeästi. Konkreettisia laajamittaisia toimia asian edistämiseksi on selvityksen valmistumisen jälkeen tehty lähinnä vain kalastusmatkailun saralla.

Oulujärven vesistömatkailun kehittämistarpeet –tutkimus – Yrittäjien näkökulma

Keväällä 2013 valmistunut, Kainuun Oulujärven vesistömatkailun kehittämistarpeita kartoittanut Jani Haarasen opinnäytetyö on mielenkiintoinen vertailuesimerkki Pirkanmaan tilanteeseen. Oulujärvellä painitaan hyvin samantyyppisten kysymysten parissa. Potentiaalia vesistömatkailun kehittämiseen ja vesien nykyistä parempaan hyödyntämiseen on, mutta ongelmana on sopivan vetäjän löytäminen. Tahtoa ja kiinnostusta löytyy mutta etenkin yrittäjien rajalliset resurssit kehitystyöhön oman toiminnan ohessa ovat rajalliset.

Oulujärvellä toimii Oulujärven Jättiläiset ry, joka on matkailutoimijoiden yhteinen edunvalvoja ja markkinointiyhteistyön väline. Jättiläiset on paikallisten yrittäjien mukaan tehnyt hyvää työtä alueen matkailumarkkinoinnin saralla. Tutkimuksessa nousi myös esiin yrittäjien kiinnostus Oulujärven yhteisen brändin luominen. Yhteistyön kehittämisideoiksi on nostettu myös palveluiden organisoitu keskusvaraamotyypin yhteismyynti. Tämä helpottaisi omatoimimatkailijoiden palvelemista. Tällä hetkellä valtaosa yrityksistä keskittyy tilauspalveluihin. Lisäksi infrastruktuurissa on parantamisen varaa, matkailijoita ajatellen se koetaan varsin vähäisenä ja vanhahtavana. Tutkimuksessa muistutetaan myös alueen ainutlaatuisuuden esiintuomisen tärkeydestä matkailijoiden houkuttelemisessa. Alueen ja tuotetarinan tarinan luominen on tärkeä elementti brändin kehittämisessä.

Veneilijöiden säännöstelyn vaikutustutkimus 2012

Hämeenlinnan navigaatioseuran, Näsijärven Purjehdusseuran ja Tampereen Pursiseuran yhteisen työryhmän laatimassa veneilijöiden säännöstelykokemuksia kartoittaneessa kyselyssä vuodelta 2012 tiedusteltiin samalla myös kokemuksia palvelusatamista ja vesistön tilasta yleisemmin.

Vastausten perusteella palvelusatamien palveluissa on parantamisen varaa, pääosin ne saavat arvosanaksi vaatimat tai kohtuullinen. Näsijärven puolella tilanne on parempi, puolet veneilijöistä kokee palvelujen laadun riittäväksi tarpeisiinsa. Näsijärven eteläpuolen vesistöissä vastaava luku on kolmannes. Useissa vastauksissa kaivataan lisää tankkauspaikkoja, WC:itä, tiskaus- ja peseytymistiloja sekä kauppoja ja ravintolapalveluita. Vedenlaadussa todettiin kausittaiseksi ongelmaksi leväkukinnot, etenkin Tampereen eteläpuolella.

5. Vesistöjen elinkeinollinen merkitys

Edellisen kappaleen aineisto kertoo selkeästi, että matkailussa, vesistöissä ja näiden yhdistämisessä on yhä hyödyntämätöntä potentiaalia, joka oikein valjastettuna voi tuoda Pirkanmaalle uusia matkailijoita, asukkaita, yrittäjiä ja lisää työpaikkoja. Luontoa vastuullisesti hyödyntävän matkailuyrittäjyyden tukeminen on siten paikallistaloudellisesti järkevä ja kestävä sijoitus tulevaisuuteen.

Vesistöjen hyvä tilan, läheisyyden ja käytettävyyden sekä puhtaan veden saatavuuden merkitys ulottuu välillisesti käytännössä koko yhteiskunnan, asumisen ja elinkeinokentän piiriin. Tämä korostuu Pirkanmaalla, jossa vesistöjen osuus maakunnan kokonaispinta-alasta (noin 15 %) on selkeästi suurempi kuin Suomessa keskimäärin. Vesistömatkailu- ja retkeily-yrittäjille merkitys on välitön, samoin muutosten seuraukset. Tontti- ja kiinteistömyynnille, asumisviihtyvyydelle tai muilla aloilla toimiville yrityksille vaikutus on välillisempi mutta yhtä kaikki merkittävä.

Laajasti katsoen asumisviihtyvyys, virkistysmahdollisuudet ja -palvelut, maisema-arvot ja luonnon hyvä tila vaikuttavat myös yritysten kiinnostukseen sijoittua jollekin alueelle, yksittäisten ihmisten muuttohalukkuuteen, oppilaitosten houkuttelevuuteen ja sitä kautta koko alueen talouteen. Maaseudun tärkeimpiä elinkeinoja on asuminen, ja sen vetovoimaisuutta kannattaa edistää vesistöjä suojelemalla ja hyödyntämällä, mikäli halutaan pitää koko maakunta elinvoimaisena. Myös pintaveden merkitys raakaveden lähteenä tulee Pirkanmaalla näillä näkymin kasvamaan. Hanasta tuleva puhdas vesi on jo itsessään hyvinvointi- ja matkailuvaltti, jota emme välttämättä osaa riittävästi arvostaa ja hyödyntää.

Vesistöjen tärkeys imago- ja liiketoimintamielessä korostui käytännössä kaikissa tätä selvitystä varten tehdyissä haastatteluuissa. Asia tiedostetaan mutta toisaalta se otetaan helposti myös itsestäänselvytenä. Vesistöjä myös hyödynnetään monipuolisesti ja erilaista markkinointityötä tehdään monen tahon toimesta. Samalla nähdään yhä paljon hyödyntämätön potentiaalia ja mahdollisuuksia. Näiden ottaminen käyttöön ei kuitenkaan ole helppoa. Valtaosa matkailuyrittäjistä on pieniä ja ne toimivat omalla sektorillaan resurssien sallimissa rajoissa. Yritykset verkostoituvat omalla toimikentällään tarpeidensa mukaan. Tämä on yritystoiminnan kannalta luonnollinen malli mutta laajempien koordinoitujen kehittämistoimien ja -hankkeiden taakse tarvittaisiin suurempi sitoutunut ja tiivis verkosto tai maakunnallinen toimija.

6. Toimijoiden näkemyksiä

Kunnalliset elinkeinotoimijat ja viranomaiset

Tredea Oy on Tampereen seutukunnan elinkeinotoiminnan ja matkailun edistämiseen keskittyvä elinkeinoyhtiö. Sen toimialaan kuuluu myös Tampereen ja Pirkanmaan brändin kehittäminen, Tampere Allbright. Tredea on käytännössä ainoa maakunnallinen matkailutoimija Pirkanmaalla. Maakunnallista yhteistyötä se tekee etenkin matkailuviestinnässä. Kasvua matkailijamääriin haetaan ensisijaisesti ulkomailta mutta vuosittain Tredea toteuttaa myös esimerkiksi Lähde Lähelle –viestintäkampanjan. Vesistöihin liittyen esimerkiksi satamapalvelujen kehittäminen kuuluu Tredean intresseihin. Paikallisten palveluiden hyvä taso ja houkutteleva ympäristö ovat kansainvälisen markkinoinnin perusta.

Luonto ja vesistöt ovat keskeisessä roolissa maakunnan matkailuvalttina, ja tästä syystä niiden hyvä tila on myös turvattava. Kari Saikkonen tiivistää Tredean näkemykset:

”Tredean ja matkailun kannalta yleisestikin on ensiarvoisen tärkeätä, että Pirkanmaa voi jatkossakin houkutella ulkomaisia matkailijoita puhtaalla luonnolla. Meidän alueellamme tämä tarkoittaa useimmiten vesistöjä. Toimintamme kannalta keskeisessä asemassa ovat Näsijärven ja Pyhäjärven alueet.

Koko Suomi tunnetaan maailmalla parhaiten juuri puhtaasta luonnostaan. Tampereestakin monet ulkomaiset toimittajat toteavat, että se on ”mukava pikkukaupunki kahden suuren järven välissä.” Meillä ei siis ole varaa menettää tätä etua.”

Hanketoiminnassa Tredean painopiste on teknologiahankkeissa mutta osallistuminen matkailun kehittämishankkeisiin tulevaisuudessa ei ole poissuljettu vaihtoehto. Laatujohtaja **Kari Saikkonen** näkee maakunnan vesistöjen palvelujen esiintuomista ja yleistä imagoa vahvistavalle hankkeelle tilauksen. Brändin ylläpitäminen jatkossa voisi sopia Tredealle.

Selvityksen yhteydessä toteutettiin lisäksi Pirkanmaan kuntien matkailu- ja elinkeinotoimijoiden näkemyksiä kartoittanut verkkokysely. Kyselyyn vastasivat Ylöjärven, Hämeenkyrön, Sastamalan, Ikaalisten ja Vesilahden kuntien edustajat. Aluksi vastaajat arvioivat vesistöjen merkitystä vetovoimalle ja viihtyvyydelle sekä hyödyntämistä kunnan matkailu- ja muussa elinkeinotoiminnassa.

- Vesistöt koetaan erittäin tärkeänä osana oman alueen vetovoimaa, hyvinvointia ja viihtyisyyttä
- Etenkin vesistöjen maisemallinen arvo korostui vastauksissa
- Vesistöjä hyödynnetään myös aktiivisesti markkinoinnissa ja palveluissa, tämän osalta löytyy kuitenkin myös kehitystarpeita
- Vastanneilla on selkeä intressi vesistöjen hyödyntämisen kehittämiseen. Vesistöjen merkityksen arvioitiin pääsääntöisesti entisestään korostuvan ja tämän hyödyntämisessä myös tarve kehitystyölle alueesta riippuen niin markkinoinnin kuin palvelurakenteidenkin osalta.

Lisäksi pyydettiin arvioimaan maakunnan laajuisen monialaisen vesistöyhteistyöverkoston tärkeimpiä mahdollisia tavoitteita. Vaihtoehtoista tärkeimmiksi koettiin:

- Vesistöjen kestävä matkailullisen ja muun elinkeinollisen käytön edistäminen
- Positiivinen asukasviestintä, puhtaiden lähivesien arvostus
- Tiedonvaihdon edistäminen eri alueiden hankkeista ja kehitystyöstä

Myös valmius osallistua yhteistyöverkoston kehittämiseen ja toimintaan on olemassa resurssien rajallisuus huomioiden. Verkoston ja osallistumisen hyödyiksi odotetaan:

- Eri vesistöjen profiloimista, laajempaa näkemystä ja uusia ideoita matkailuun
- Tiedonvaihtoa hyvistä käytännöistä, suunnitelmista kustannustehokkaaseen toteutukseen
- Paikallisen omaehtoisuuden edistäminen
- Apu kehitettäessä järvimatkailutuotteita ja palveluita

Yritystoimijat

Matkailupalveluiden tuottaminen vesistöreiteillä on suurelta osin pienyritysvaltaista toimintaa. Pirkanmaalla on myös vesistökuunnostuksia tekeviä yrittäjiä, joka on yksi vesistöihin suoraan liittyvä yrittäjäryhmä. Pirkanmaalla toimii Tredean vetämä varustamotiimi mutta laajemmin vesistöihin liittyviä matkailupuolen toimijoita yhdistävä yhteistyöverkosto puuttuu tällä hetkellä.

Vesistömatkailun kehitystyössä aktiivisimpiin yrittäjätoimijoihin kuuluvat Suomen Hopealinja ja Hiking Travel HIT Oy. Suomen Hopealinjan toimitusjohtaja **Pekka Räsänen** näkee yhteistyön lisäämisen tärkeänä mutta toteaa, että tilanne ei välttämättä vaadi uusien organisaatioiden perustamista. Verkoston käynnistäminen onnistuu periaatteessa pienilläkin panostuksilla, määrittelemällä selkeät etapit ja etenemällä askel kerrallaan.

Sisävesimatkailun kehittämiseen löytyy Räsänen mukaan tahtoa useilta tahoilta. Tampere on pohjoismaiden suurin sisävesikaupunki ja maan suurin sisävesilaivayhtiö on Tampereella. Tässä on työlle erinomainen pohja. Tavoitteeksi voidaan ottaa Tampereen nostaminen Suomen sisävesimatkailun selkeäksi ykköseksi ja siihen liittyvien oheispalveluiden kehittäminen. Hopealinja operoi myös Hämeen puolella, jossa elinkeinopuoli on ollut aktiivisempi kehitystyössä. Hopealinja on valmis osallistumaan kehityshankkeeseen mutta vetovastuuseen tarvitaan taho, jolla on riittävästi aikaa ja resursseja.

Hiking Travel HIT:n **Liisa Tyllilä** on paitsi pitkän linjan matkailuyrittäjä myös Länsi-Pirkanmaalla toimivan Vihreä Sydän ry:n puheenjohtaja. Yhdistys on Ylöjärven yrityspalvelujen kanssa Näsijärveltä Kyrösjärvelle ulottuvan Vihreä Sydän –alueen ja verkoston taustalla. Verkostoon kuuluu jo yli 30 yritystä, pääasiassa matkailuyrityksiä. Yhdistävänä teemana on ”Päästäksesi kauas arjesta, sinun tarvitsee vain tulla lähelle”.

Kehittämistarpeiden osalta Tyllilä on pitkälti samoilla linjoilla Pekka Räsänen kanssa. Yrittäjille konkreettisia hyötyjä tarjoava viestinnällinen kehityshanke on tarpeen, samoin laajemman yhteistyöverkoston luominen. Kehitystyön olennainen lähtökohta on kuitenkin yrittäjien osaamisen ja asiantuntemuksen hyödyntäminen. Perustyötä on tehty vuosien mittaan mutta tulokset ovat liian hajallaan. Tieto tulisikin kerätä yhteen keskitetysti, jolloin sen hyödyntäminen helpottuisi. Ulkopuolisen hankerahoituksen Tyllilä näkee tarpeellisenä käynnistystyöhön, vetäjäksi mieluiten jokin neutraali toimija. Viestinnän ja aluebrändin kehittämisessä tärkeä taho on myös viestinnällistä työtä Pirkanmaalla vuosia tehnyt Twin Lake City, joka pyrkii tuomaan esiin Pyhäjärven ja Näsijärven palvelutarjontaa ja yrittäjiä.

Markkinoinnillisen kehittämisen lisäksi Tyllilä näkee puutteita muun muassa maakunnan ulkoilureittien ja vesistöjen peruspalveluissa, esimerkkeinä rantautumis- ja leiripaikat, saunat jne. Laajemmassa mittakaavassa tarvitaan reitistöjä koordinoiva taho, retkeily-, moottorikelkka- ja vesireitit tämän instanssin hallintaan ja sille riittävästi varoja myös reittien huoltotoimiin. Yhteinen, palvelutiedot sisältävä kartta reiteistä olisi myös tarpeen. Tärkeäksi huomion kohteeksi Tyllilä nostaa lisäksi talvikauden ja pimeän ajan tarjoamien mahdollisuuksien huomioimisen ja hyödyntämisen.

Pirkanmaan Yrittäjien **Henry Järvenpäällä** on pitkä kokemus ruohonjuuritason yrittäjyyden kehittämisestä Pirkanmaan maaseutualueilla. Hänen näkemyksensä mukaan matkailuyritykset ovat tarpeiden mukaan omalla toimisektorillaan hyvin linkittyneitä ja pystyvät rakentamaan kiinnostavia palvelupaketteja. Vesillä liikkumisen osalta palvelutuottaja maakuntaan voisi mahtua enemmänkin, esimerkiksi pienempiä laivareittejä ja pienvene- ja kanoottivuokrausta. Suojelu- ja elinkeinotoimijoita yhdistävän yhteistyöverkoston on pystyttävä tarjoamaan toimijoille selkeä hyöty olemassa olevaan tarpeeseen ja ylhäältä tulevien päätösten sijaan positiivista joustavuutta. Pirkanmaan yrittäjät voi osallistua esimerkiksi koulutukselliseen ja tiedolliseen yhteistyöhön verkoston kanssa.

Oppilaitokset

Suoranaisesti pintavesien hoitoon tai kunnostukseen keskittyvää koulutusta alueen korkeakouluissa ei tällä hetkellä tarjota. Osaaminen painottuu vesihuoltoon ja jätevesitekniikkaan. Tällä saralla on tehty myös paljon kehitys- ja koulutusyhteistyötä oppilaitosten ja Huussi ry:n toimesta. Tampereen teknillisen yliopiston dosentti **Tapio Katkolle** myönnettiin vuonna 2012 yhdyskuntien vedenhankintaan ja sanitaatioon keskittyvä Unescon Sustainable Water Services –oppituoli. Insinöörien puute on yksi pahimmista pullonkaloista kehittyvien maiden edistymiselle ja koulutus on parasta kehitysyhteistyötä. Vesihuoltopuolella koulutusyhteistyö voisikin olla yksi mahdollisuus, jossa Pirkanmaa voisi pyrkiä entistä paremmin brändäytymään.

Paikallisella tasolla nähdään tarvetta vesihuollon ja vesienhoidon vuoropuhelun lisäämiselle. Tapio Katko peräänkuuluttaa myös ennakoivaa tulevaisuusvisiota vesistöjen käytöstä ja hoidosta. Vision laatiminen voisi olla Pirkanmaan vesienhoidon yhteistyöryhmälle soveltuva yhteinen intressi ja tehtävä. Vesivarojen kestävä hyödyntäminen, mukaan lukien pohjavedet, on tärkeä kysymys, jonka suunnittelussa laajapohjainen yhteistyö on tärkeää.

Tampereen ammattikorkeakoululla on tehty viime vuosina työtä maakunnan hyvinvointi- ja luontomatkailun sekä virkistyskäyttöpalveluiden kehittämiseksi. TAMK:n vetämän Hyvinvointimatkailun kehittämiskeskus -hankkeen yhtenä perusajatuksena oli synnyttää palvelu, josta matkailualan pienyritykset saisivat yritystoimintansa kehittämiseen tarvitsemaansa tukea keskitetysti yhdeltä luukulta. Hanketta vetäneen **Erkki Kelloniemen** näkemyksen mukaan yritystoiminnan tukipalvelut ovat sirpaloituneita ja erilaisten säädösten ja virkamieskäytänteiden ohjaamia, joista yrittäjän on vaikea saada selkoa. Kaupunkien ja kuntien eri hallintokunnilla on paljon valtaa virkistys- ja retkeilyalueiden suhteen. Kaikki asianosaiset hallintotahot osallistavat yhtenäiset käytännöt jonkin maa-alueen tai vesistön kestävä käyttöön suunnitteluun matkailun näkökulmasta kuitenkin puuttuvat. Kelloniemi ehdottaakin mahdollisuutta kehittää yhteistyöllä yhteinen ulkoilureitistöjen (vesistö ja maastoreitit) ylläpidon hallintamalli. Malli edistäisi reittien vastuullista ja kestävä hoitoa ja käyttöä.

Myös Tampereen Yliopiston tutkimus ja koulutuskeskus Synergos on toteuttanut useampia matkailun kehittämiseen liittyviä projekteja. Mukana ovat olleet mm. Tredea ja Suomen Hopealinja Oy. Hankkeiden painopiste on ollut markkinointiosaamisen ja työkalujen kehittämisessä.

Pirkanmaan Kalatalouskeskus ry

ProAgriasta itsenäiseksi yhdistykseksi eriytyneen Pirkanmaan Kalatalouskeskuksen yhtenä tulostavoitteena on kalastusmatkailun ja ammattikalastuksen edistäminen. Lupa- ja asiantuntijapalvelujen lisäksi Kalatalouskeskus järjestää mm. Tampereen Kalamarkkinoita. Aktiivista yhteistyötä tehdään Tredean, ProAgrian ja kalastusalueiden kanssa. ProAgrian alla toteutettiin useita kalastusmatkailuun keskittyneitä kehityshankkeita, joiden yksi näkyvimpiä tuloksia on Pirkanmaan kalastusmatkailumahdollisuuksia esittely sivu www.kuhamaa.fi-sivusto. Viimeisimmässä Kansainvälisesti kalavesillä –hankkeessa osatavoitteena oli myös vesistömatkailun edistäminen.

Kalatalousneuvoja **Ismo Kolarin** mukaan kalastusmatkailun osalta on päästy eteenpäin mutta muutoin vesistöt ovat edelleen monin tavoin uinuva mahdollisuus. Isoille järville pääseminen on yllättävän hankalaa,

yleiset tiet vesien äärelle ja rantautumispaikat ovat yksi konkreettinen puute, parannukset hyödyttäisivät monia elinkeinotoimijoitakin.

Moni matkailuyrittäjä ei myöskään välttämättä ymmärrä lähikalan merkitystä. Kotimaisen kalan käyttöä edistävät Kalatalouskeskuksen lisäksi mm. Prokala ry, mutta esimerkiksi vajaasti hyödynnettyjen kalalajien arvostuksen nostamisessa riittää vielä työtä.

Yhteishankkeista Kalatalouskeskuksella on hyviä kokemuksia ja yhteistyön tiivistäminen eri toimijakenttien välillä nähdään toivottavana. Tietoa siitä, mitä muut tekevät, voisi olla enemmän ja ajatustenvaihdon kautta syntyä uusia ideoita. Turhaa palaverointia ei kuitenkaan kannata ylläpitää, jo pelkkä sähköpostirinkikin voi olla kevyt ja toimiva ratkaisu.

Muut yhdistystoimijat ja vapaa-ajan käyttäjät

Pirkanmaalla on laaja skaala erilaisia vesistöjen vapaa-ajan käyttöön liittyviä yhdistyksiä ja yhteisöjä. Nämä edistävät jäsenistönsä tarpeita ja etuja omilla sektoreillaan. Näsijärvellä Näsijärven lohikalayhdistys ry:n tavoitteena on kehittää virkistyskalastusta sekä virkistystoimintaa. Hämeen vapaa-ajankalastajapiiri ry yhdistää Pirkanmaan ja Hämeen vapaa-ajankalastajien yhdistyksiä ja muita luonnon virkistyskäyttöä ja kalastuskulttuuria edistäviä yhteisöjä. Se pyrkii valvomaan harrastajien etuja ja kehittämään vapaa-ajan kalataloutta.

Pirkanmaan virkistysalueyhdistys ry taas tekee arvokasta työtä virkistys- ja retkeilymahdollisuuksien turvaamiseksi. Pidä Saaristo siistinä ry:n vapaaehtoistyö on vastaavasti erittäin tärkeää vesialueiden hoidossa ja tarkkailussa. Se toimii yhteistyössä Virkistysalueyhdistyksen kanssa. Veneilijöiden tärkeimmät yhteisöt ovat pursi- ja navigaatioseurat. Tarpeet liittyvät ensisijaisesti satamien ja rantautumispaikkojen rakenteisiin ja palveluihin sekä vesistöjen säilymiseen hyväkuntoisena. Yhteistyö- ja tiedonvaihto on tärkeää erityisesti säännöstelyjen haittojen minimoimiseksi ja niiden ennakoimiseksi.

Vapaa-ajankäyttäjille yhteistä on, että hyväkuntoiset vesistöt ja niiden vapaa käyttömahdollisuus on itseisarvo sinänsä. Tätä ei saa missään nimessä vaarantaa elinkeinollista käyttöä lisäävillä kehittämistoimilla. Tässäkin vuoropuhelu ja sitä kautta syntyvä luottamus ovat tärkeitä. Virkistyskäyttäjien yhteisöjen intresseissä on myös vesiensuojelu ja jäsenet ovat pääsääntöisesti keskimääräistä aktiivisempia tällä saralla. Tämä on tärkeä julkisia suojelutoimia tukeva voimavara, jota on syytä vaalia. Samalla se toimii paikallista ja alueellista yhteisöllisyyttä edistävästi, asumismukavuutta parantavasti ja alueellista vetovoimaa edistävästi.

7. Kehitystarpeet ja haasteet

Haastatteluissa esiinnousseet tarpeet ja ongelmat olivat laajassa skaalassa hyvin samantyyppisiä. Toimijakohtaisia eroja luonnollisesti on etenkin käytännön palvelurakenteiden parantamisen ja yksityiskohtaisempien kehitystoimien osalta. Tämä selvitys keskittyi kuitenkin kestävään käyttöön, elinkeinopotentialiin ja näitä yhdistävän yhteistyön edistämiseen. Tältä osin tilanteen Pirkanmaalla voi tiivistää näin:

- Potentiaali vesistömatkailun nostamiseen entistä vahvemmaksi voimavaratekijäksi on olemassa, selvityksiä on riittävästi, nyt on tärkeää siirtyä selvitystyöstä toimintaan
- Ensisijainen maakunnallinen yhteistyön tarve on viestinnässä ja markkinoinnissa
- Eri toimijoiden välisessä tiedonvaihdossa on edelleen paljon kehittämisen varaa. Esimerkiksi matkailupuolen yrittäjien tarpeita ja näkemyksiä ei riittävästi tiedustella vesistöjen kunnostustoimia mietittäessä

- Käyttäjä- ja suojelupuolen yhteistyön ja vuoropuhelun kehittäminen on tärkeää sekä konkreettisten toimien kohdistamisessa että imagohyödyn osalta, sitä kautta saadaan aitoa vihreyttä maakunnan vesistömatkailuun
- Vesistömatkailun osalta uusia palveluja tai toimintaa ei tarvitse välttämättä keksiä, tärkeää panostaa olemassa olevan markkinointiin ja kehitetään uutta rinnalla tarpeen ja kysynnän mukaan
- Elinkeino- ja suojelutoimijoiden yhteistyön tiivistämien luo kuitenkin myös mahdollisuuden mahdollisuus uudenlaisten, matkailun ympäristötietoisuuden korostumisen trendiin vastaavien tuotteiden syntyyn.
- Palvelujen tuottaminen ja kehittäminen on ensisijaisesti yritysten tehtävä. Yritysten on helpointa reagoida nopeasti kysynnän muutoksiin ja luoda tarjontaa tarve- ja olosuhdelähtöisesti
- Käyttäjäpuolella kaivataan myös selkeitä konkreettisia toimia palvelurakenteiden parantamiseksi, esim. vesireittien palvelujen kehittämistä perusasioista kuten nuotiopaikoista lähtien.
- Laajemmat kehitystoimet vaativat taakseen yksittäisiä yrittäjiä suuremman veturin.
- Keskeinen ongelma on resurssipula, niin rahallinen kuin työvoimallinen
- Monet yritykset ovat kooltaan pieniä, mikä luo myös uhan vesistömatkailun kehitykselle

Maakunnan vesistöihin liittyviä elinkeinotoimijoita kokoava organisaatio Pirkanmaalta tällä hetkellä puuttuu. Tredea on käytännössä ainoa toimija, jolla on matkailumarkkinoinnin osalta maakunnallista yhteistyötä mutta se ei painotu vesistöihin. Lisäksi on muita toimialakohtaisia organisaatioita kuten Kalatalouskeskus mutta nämä keskittyvät ensisijaisesti omalle sektorilleen. Vihreä Sydän ry:n verkosto pyrkii laajentumaan mutta ei kata nykyisellään koko maakuntaa. Myös kuntien välisessä matkailullisessa yhteistyössä on kehittämisen varaa.

Selvitystyön aikana kävi selväksi, että laajapohjaista suojelu- ja elinkeinotoimijoita yhdistävää uutta keskusta tai muuta organisaatiota ei nykyisten toimijoiden rinnalle kuitenkaan toivota sen paremmin suojelu- kuin elinkeinopuolellakaan. Yhteistyön ja vuoropuhelun kehittämiseksi nähtiin sinänsä tilaus mutta sen edistämiseksi katseet etenkin vesiensuojelupuolella kääntyivät maakunnallisten organisaatioiden, pääasiassa ELY-keskuksen alla toimivan vesienhoidon yhteistyöryhmän suuntaan. Yhteistyöryhmää onkin tarkoitus uudistaa, mikä mahdollistaa myös elinkeinotoimijoiden paremman sitouttamisen mukaan ryhmän työhön. Esimerkiksi vesistömatkailupuolella yhteinen edustaja voisi olla kuitenkin tarpeen, yksittäisten yrittäjien intressi osallistua ryhmän toimintaa ei välttämättä ole kovin suuri.

Joka tapauksessa tämä kanta sulkee Vanajavesikeskuksen tyyppisen organisaation muodostamisen pois vaihtoehtojen joukosta. Periaatteessa luontevinta on lähteä kehittämään vesistöjen kestävää elinkeinollista käyttöä yrittäjävetoisesti omana kokonaisuutenaan, joka kävisi vuoropuhelua suojelu- ja kunnostuspuolen kanssa toimien kohdistamisesta ja luontoa säästävän elinkeinotoiminnan edistämisestä. Tilanne on ristiriitainen, sillä ainakaan uutta byrokraattista toimijaa ei nykyisten rinnalle kaivata elinkeinopuolellakaan. Yksittäisiltä toimijoilta puuttuu kuitenkin resursseja lähteä laajempiin kehitystoimiin, joten ilman yhteistyöorganisaatiota kehitystyö on vaikeaa. Yhteistyötä on lähdeävä rakentamaan kevyemmällä, nykyisiä toimijoita hyödyttävällä ja täydentävällä mallilla.

Myös palvelurakenteiden parantaminen ja ympäristön hyvän tilan ylläpitäminen vaativat jatkuvia käytännön toimia. Näitä tehdään Pirkanmaalla useiden toimijoiden voimin sekä virka- että vapaaehtoistyönä. Lisäpontta voidaan hakea paikallisilla kehityshankkeilla, joiden edistämiseksi esimerkiksi paikallisilla Leader-toimintaryhmillä on tärkeä rooli. Paikallisyhdistysten ja muiden pienten toimijoiden mahdollisuudet hanketoteutukseen ovat kuitenkin usein rajalliset, johtuen rahoitusmallin kustannusperusteisesta takautuvasta maksatuksesta. Laajapohjaisempi yhteistyöorganisaatio voisi periaatteessa toimia myös paikallishankkeiden vauhdittajana.

8. Potentiaalista toteutukseen

Selvityksessä käytetyn taustamateriaalin ja haastattelujen perusteella on korkea aika käydä toimeen ja aloittaa käytännön työ maakunnan vesistöjen potentiaalin hyödyntämiseksi. Mahdollisuuksia on laajasti selvitetty aiempina vuosina Pirkanmaan Liiton ja muiden tahojen toimesta. Tämä raportti toimii jatkona näille selvityksille ja ponnahduslautana mahdollisuuksien konkretisoitumiseen. Käytännön työn keskeisiksi tavoitteiksi tulee nostaa:

Vesistöjen ja ekosysteemipalveluiden kestävä hyödyntäminen

- Elinkeino- ja luonnonsuojelutoimijoiden aidon yhteistyön kehittäminen
- Vesistöjä kestävästi hyödyntävän toiminnan ja yrittäjyyden tukeminen
- Luonto ja vesistöt maakunnan valtiksi, yrittäjät mukaan huolehtimaan omasta toimintaympäristöstään

Maakunnallisen vesistöbrändin luominen ja paikallistalouden vahvistaminen

- Nykyiset palvelut ja mahdollisuudet entistä paremmin esiin
- Yhteisen markkinointiosaamisen edistäminen ja välineiden kehittäminen
- Vihreys ja vesistöt markkinointivaltiksi, elämys- ja hyvinvointimatkailun tukeminen
- Läheltä löytyvät palvelumahdollisuudet entistä paremmin myös paikallisten asukkaiden käyttöön

Vesistöjen paikallisen arvostuksen kasvattaminen ja positiivinen ympäristöviestintä

- Kestävä virkistyskäyttö, lähivesien mahdollisuudet, vapaa-ajan laatu ja asumisviihtyvyys
- Vesien tilan parantumisesta positiivinen esimerkki paikallisesta ympäristönsuojelusta. Vesistöjen eteen jokainen voi tehdä osansa ja vaikutukset näkyvät omassa lähiympäristössä
- Tehdään vesien puhtaudesta ja hyvinvoinnista kunnia-asia

Vauhtia kehittämishankkeesta

Luonteva ensiaskel on aloittaa viestinnän ja markkinoinnin kehittämisestä toteuttamalla maakunnallinen yhteistyöhön ja vesistöjen brändäämiseen keskittyvä kehittämishanke. Ilman riittävän suurta käynnistyshanketta vesistöjen mahdollisuuksien keskitetty hyödyntäminen jää varsin todennäköisesti tulevaisuudessakin suunnitelmien ja selvitysten asteelle. Hankerahoitus soveltuu juuri tämänkaltaisen työn vauhdittamiseen. Käynnistyshankkeen aikana on ensiarvoisen tärkeää etsiä pysyvä toimija ja rahoitusmalli kehitystyön ylläpitämiseksi. Tämän hetkisen tilanteen etuna on, että EU:n uuden ohjelmakauden käynnistyminen luo oivallisen mahdollisuuden askeleittain tapahtuvaan pitkäjänteiseen työhön.

Hankkeen toiseksi päätavoitteeksi tulee nostaa vesistöjen kestävä käytön yhteistyön kehittäminen suojelu- ja käyttäjäkentän välillä. Luonto on Suomen ja Pirkanmaan matkailun tärkeimpiä valtteja. Pirkanmaalla on hyvät edellytykset vahvistaa asemiaan luonto- ja hyvinvointimatkailun saralla. Vihreä hoiva on monen toimijan listalla ja se on nostettu tärkeäksi valtiksi elämystalouden kehitystyössä. Tämä työ tarvitsee kuitenkin pohjaksi hyvinvoivan ympäristön. Pitkällä tähtäimellä luonnon hyvän tilan takaa vain sen kestävä hyödyntäminen. Olennaista on luonnon tarjoamien ekosysteemipalvelujen arvon ymmärtäminen ja pyrkimys tämän pääoman turvaamiseen ja kasvattamiseen.

Luonnon turvaaminen paitsi itseisarvonsa lisäksi myös matkailun ja alueellisen vetovoiman pohjana nähdään toimijakentällä yleisesti erittäin tärkeänä. Vesistöjen ja niiden käytön osalta mikään taho ei kuitenkaan tällä hetkellä edistä asiaa keskitetysti ja pitkäjänteisesti. Ilman jatkuvaa koordinoitua työpanosta työ rajoittuu suurella todennäköisyydellä satunnaisiin ponnistuksiin.

Tästä syystä tarve uudelle toimijalle vesiensuojelun ja luontoystävällisen kestävä matkailun ja muun elinkeinollisen käytön tavoitteiden yhdistämiseksi on edelleen olemassa. Se voisi toimia yrittäjien edunvalvojana keskustelussa vesiensuojelutoimijoiden kanssa ja samalla tuoda ajantasaista ympäristötietoa yrittäjien käyttöön. Keskeinen etu on myös imagohyöty, joka saadaan panostamalla ekosysteemipalvelujen kestävä hyödyntämisen kehittämiseen ja luomalla neuvottelu- ja yhteistyökanava elinkeinopuolen ja suojelijoiden välille.

Toimijan päätavoitteiksi tulee ottaa vesistöjen ja puhtaan veden arvostuksen nostaminen sekä maakunnan vesistömatkailun ja vesien kestäväen käytön edistäminen. Elinkeinollisena lähtökohdiana on paikallisen talouden vahvistaminen ja aidon kestävyuden turvaaminen. Ensisijaisena asiakasryhmänä ovat maakunnan asukkaat ja vesistöliitännäiset yritykset. Välineinä toimivat viestintä, tapahtumat ja kampanjat sekä yhteistyöhankkeet. Toimiminen yrittäjien yhdyslinkkinä vesiensuojelutoimijoihin loisi uudenlaista uskottavuutta Pirkanmaan vihertämistavoitteille ja sitä kautta pohjaa hyvinvointimatkailun kehittämistavoitteille sekä ympäristötietoisten matkailijoiden houkuttelemiselle. Tällainen pysyvä linkki yritys- ja suojelutoimijoiden välillä voisi jatkossa auttaa myös yksityisen rahan kanavoimisessa yhdessä tärkeiksi katsottuihin suojeluhankkeisiin. Matkailun ja alueellisen vetovoiman edistäminen on varsin suoraa työtä myös uusien työpaikkojen synnyttämisen eteen.

Sopivin koti uudelle toimijalle voisi löytyä jonkin nykyisen organisaation alta. Käytännössä alkuvaiheessa voi riittää tehtävään osoitettu toimihenkilö. Paikka riittävän ison toimijan alaisuudessa mahdollistaisi myös puskurirahoituksen kehityshankkeiden toteuttamiseen. Toimijaorganisaation on kuitenkin oltava joustava ja keskittyttävä käytännön tekemiseen. Viestinnällinen osaaminen on keskeinen edellytys. Yhteistyöpohjan on joka tapauksessa oltava laaja, yrittäjiä palveleva ja osaamista hyödyntävä. Verkostoon tarvitaan luultavasti mukaan myös suurempia yrityksiä tukijäseniksi, vaikkeivät nämä suoranaista hyötyä verkostosta saisikaan.

Käynnistyshankkeen aikana luodaan suhteet ja luottamus yrityssectorille ja pohja jatkuvan toiminnan perusrahoitukseen. Rahoitusta toimija voi kerätä esimerkiksi yrityksiltä palvelumaksuina. Viestintähanke on turvallinen tapa toiminnan kokeilemiseen, sillä viestinnän edistämiseksi on joka tapauksessa olemassa tilaus. Mikäli jatkuvaluontoiselle toiminnalle ei hankkeen toiminnan ja esimerkkien perusteella lopulta löydy yritys kentältä riittävästi tilausta, jäävät hankkeesta kuitenkin jäljelle viestinnälliset tulokset. Onnistunut brändityö on jo itsessään hyvä pohja, jota yrittäjät voivat omien verkostojensa kautta pitää yllä ja vahvistaa hankkeen päätyttyä.

Onnistuessaan tällainen hanke lisää vesistöjen virkistyksestä ja elinkeinollista käyttöä, vahvistaa paikallistaloutta sekä maakunnan kiinnostavuutta ja vetovoimaa. Käyttöpaineen kasvaessa kestävä käyttö, luontoa säästävät ratkaisut ja suojelu ovat entistä tärkeämmässä roolissa. Tästä syystä vesistöjen luontoarvon kunnioittamista edistävän, oikeisiin käyttötapoihin ohjaavan ja vesiensuojelutietoa lisäävän viestinnän on oltava tärkeässä roolissa hankkeen toteutuksessa.

Toteutus

Mikäli vesistöt halutaan nostaa maakunnan vihreäksi voimavaraksi ja saavuttaa niin imago- kuin taloushyötyä, on työhön myös löydettävä tahtoa ja ennen kaikkea rahaa. Voimavaroja täytyy kohdistaa selvitysten ja raporttien sijasta käytännön työhön. Hankerahoitus on tulevilla ohjelmakaudella tärkeä väline työn vauhdittamiseen. Tässä ovat tärkeässä roolissa maakunnallista rahoitusta hallinnoivat Pirkanmaan ELY-keskus ja Pirkanmaan Liitto.

Ongelmana on löytää hankkeelle riittävät resurssit omaava neutraali vetäjä. Haastateltujen elinkeinotoimijoiden puolelta viesti on, että he ovat valmiita lähtemään mukaan heidän tavoitteisiinsa sopivaan hankkeeseen ja myös rahallinen panostus on mahdollinen tarvittaessa. Vetovastuuta mikään taho ei ollut valmis kuitenkaan ottamaan. Tampere Suomen vilkkaimpana sisävesisatamakaupunkina ja maakunnan keskuksena on periaatteessa luontainen veturi. Vetäjästä riippumatta toteutuksen on palveltava yrittäjiä mutta kestävyuden ehdoilla ja aidon yhteistyö kehittämiseksi vesiensuojelijoiden kanssa. Sopivan vetäjän löytäminen on työn käynnistämisen ensimmäinen ja kriittisin askel.

Viestinnälliseltä kannalta käytännöllisintä olisi valita jokin maakunnan suurista vesistöistä brändäämisen kohteeksi ja alkaa rakentaa sille omaa tarinaa. Vahva brändi mahdollistaa myös oheistuotteistamisen ja ne tukevat toisiaan. Onnistunut brändäys nostaisi koko maakunnan vetovoimaa ja samalla myös ympäröivien vesistöjen kiinnostavuutta. Tamperetta ympäröivillä molemmilla suurilla vesistöillä on omat vahvuutensa, joiden pohjalta työtä voidaan lähteä tekemään. Brändityön alueellisen rajauksen ei tarvitse estää yhteistyöverkoston tiivistämistä. Sen kautta voidaan löytää koko maakuntaa hyödyttäviä hyviä käytänteitä ja työkaluja, keskeisenä elinkeino- ja suojelutoimijoiden yhteistyön lisääminen.

Kaiken kaikkiaan Pirkanmaan vesistöjen vastuullisen hyödyntämisen kehittämisellä voidaan vahvistaa paikallistaloutta ja maakunnan elinvoimaisuutta sekä parantaa asumisviihtyisyyttä. Sitä kautta työ edistää ympäristöllistä, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä.

Selvitykseen osallistuneet tahot

Hiking Travel HIT Oy, Vihreä Sydän ry, Liisa Tyllilä
Pidä saaristo Siistinä ry, Yrjö Silvennoinen
Pirkanmaan Kalatalouskeskus, kalatalousneuvoja Ismo Kolari, suunnittelija Päivi Pyyvaara
Pirkanmaan Yrittäjät, projektipäällikkö Henry Järvenpää
Suomen Hopealinja Oy, Oy Runoilijantie, toimitusjohtaja Pekka Räsänen
Tampereen ammattikorkeakoulu, projektipäällikkö Erkki Kelloniemi, koulutuspäällikkö Eeva-Liisa Viskari
Tampereen teknillinen yliopisto, vanhempi tutkija Pekka Pietilä, dosentti Tapio Katko
Tredea Oy, laatujohtaja Kari Saikkonen

Tietoja ja taustamateriaalia toimittivat lisäksi Tampereen navigaatioseuran puheenjohtaja Timo Riutta ja Heikki Rantanen Hämeenlinnan Navigaatioseura ry:stä

Kuntien elinkeinotoimijoiden kyselyyn vastasivat:

Tiina Rinne-Järvensivu	Ylöjärven Yrityspalvelu Oy
Outi Metso	Sastamalan seudun yrityspalvelu oy
Markku Männikkö	Vesilahden kunta
Tiina Laakkonen	Hämeenkyrön Yrityspalvelut Oy
Sirpa Salkoaho	Kehittämisyhtiö Ikaalisten Kylpyläkaupunki Oy

Lähteitä ja lisätietoa

Kansainvälisesti kalavesillä 2008-2012 – hankkeen loppuraportti, Ismo Kolari, ProAgria Pirkanmaa, Pirkanmaan Kalatalouskeskus

http://www.kuhamaa.fi/Loppuraportti_Kansainvalisesti_kalavesilla.pdf

Oulujärven vesistömatkailun kehittämistarpeet -tutkimus – yrittäjien näkökulma, Haaranen Jani, 2013
<https://publications.theseus.fi/handle/10024/54137>

Pirkanmaan Elämystalouden strategia 2010-2012
http://www.tredea.fi/matkailu/elamystalouden_strategia/

Pirkanmaan Elämystalouden strategia 2013-2015
<http://tampere-chamber-fi-bin.directo.fi/@Bin/632e9f2e428a2dacf5780e218ac48aea/1367237611/application/pdf/2089230/Pirkanmaan%20el%C3%A4mystalouden%20strategia%202013-2015.pdf>

Pirkanmaan Maakuntaohjelma 2011-2014
http://www.pirkanmaa.eu/files/files/hallinto/julkaisut/pdf/mko_2011_14_netti.pdf

Pirkanmaan Matkailustrategia 2007-2013
http://www.tampere.fi/tiedostot/5ksyP4KdX/Pirkanmaan_matkailustrategia_2007-2013.pdf

Suomen matkailustrategia 2020, Kauppa- ja Teollisuusministeriö
https://www.tem.fi/files/27053/Matkailustrategia_020610.pdf

Veneilijöiden säännöstelyn vaikutustutkimus, H. Rantanen Hämeenlinnan Navigaatioseura, H. Vesterinen Näsijärven Purjehdusseura ja J. Vartiainen Tampereen Pursiseura.